

Yaşar Nabi Nayır'dan Cumhuriyet Rejimini Köylülere Anlatan Bir Oyun: 'Köyün Namusu'

FATİH SAKALLI^a

Geliş Tarihi: 25.05.2018 | Kabul Tarihi: 29.06.2018

Öz: Yedi Meşaleciler topluluğun üyelerinden birisi olan Yaşar Nabi Nayır; şiir, roman, hikâye, tiyatro, deneme, eleştiri, çeviri, biyografi, antoloji gibi tür ve alanlarda yazdığı eserlerle çok yönlü bir edebiyatçı kimliği ile karşımıza çıkar. Türk Edebiyatının en uzun soluklu dergisi olan Varlık'ın da kurucusu olan Nayır, kurmuş olduğu Varlık Yayınları vasıtasıyla da yayıncılık tarihimize de önemli bir isimdir. Bu makalede Nayır'ın 1933'te yayımlanan 'Köyün Namusu' adlı tiyatrosu üzerinde durulmuştur. Çalışmaya giriş yapıldıktan sonra yazarın, hayatı, eserleri ve yayıncılık faaliyetlerinden söz edilmiş daha sonra Köyün Namusu adlı oyun, olay örgüsü, şahıs kadrosu, mekân, zaman ve tema başlıkları altında edebi metinlere ait tahlil yöntemleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise cumhuriyet rejiminin bu oyun çerçevesinde köylülere kimler tarafından nasıl anlatılmaya çalışıldığı vurgulanarak bir yargıya varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Nabi Nayır, Cumhuriyet, rejim, köylü, tiyatro, Köyün Namusu.

^a AHBVÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sakallifh@gmail.com

A Game Telling Regime of Republic to Villagers by Yaşar Nabi Nayır: 'Köyün Namusu'

Abstract: Yaşar Nabi Nayır, one of the members of the Yedi Meşaleciler community; He is confronted with a versatile literary identity with poems, novels, stories, plays, essays, criticism, translations, biographies, anthologies. Nayır, the founder of Varlık, the longest running journal of Turkish Literature, is also an important name in publishing history through Varlık Publications, which he founded. This article focuses on the theater named 'Honour of Village' published by Nayır in 1933. After the introduction of the study, the writer's life, works and publishing activities were mentioned and then evaluated around the analysis methods of literary texts under the heading of the Honour of Village, event braid, personality, space, time and theme. In the conclusion section, a judgment was reached by emphasizing how the republican regime was trying to tell villagers about this game.

Keywords: Yaşar Nabi Nayır, Republic, regime, peasant, theatre, Köyün Namusu.

© Sakallı, Fatih. "Yaşar Nabi Nayır'dan Cumhuriyet Rejimini Köylülere Anlatan Bir Oyun: 'Köyün Namusu'." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2018), 129-147.

Giriş

Yaşar Nabi Nayır, Türk edebiyatına farklı alanlarda katkıda bulunmuş bir edebiyatçıdır. 1933'te çıkarmaya başladığı Varlık, günümüzde hâlâ yayın faaliyetini sürdürmekte olan bir dergidir. Yaşar Nabi Nayır'ın edebiyat dünyamızda ilk tanınması altı arkadaşıyla beraber kurdukları Yedi Meşale topluluğu ile olmuştur. Şair olarak girdiği edebiyat dünyasında roman, hikâye, tiyatro, deneme, inceleme, biyografi, antoloji, çeviri gibi tür ve alanlarda da eserleri bulunan "Yaşar Nabi Nayır'ın tiyatro yapıtlarına eğilmesinin Cumhuriyet'in 10. yılına denk düşmesi, bir rastlantı sonunda olmamıştır. Bu durumun bilinçli bir Atatürkçü anlayışın çevresinde Cumhuriyet ilkelerinin getirdiği sanat görüşünün sonucu olduğu rahatlıkla söylenebilir. (Asıl-yazıcı, 2010: 362) Yazarın Köyün Namusu adlı tiyatrosu, köyde yaşanan olaylar etrafında Cumhuriyet rejimini köylülere anlatmak maksadıyla kaleme alınmış bir eserdir. Cahilliğin, bilgisizliğin, batıl itikatların ve köy yerindeki hâkim güçlerin güdümündeki köy halkının gerçekleri görmesinin amaçlandığı oyun, Cumhuriyet'in ve onun kazanımlarının gösterilmesi açısından dikkate değer bir öneme sahiptir.

Yaşar Nabi Nayır'ın Hayatı

Yaşar Nabi Nayır, 24 Aralık 1908'de Üsküp'te doğar. Babası Nabi Efendi'yi 1912 yılında kaybeder. Annesi Nigâr Hanım ise Üsküp'ün zengin ailelerinden birinin kızıdır. İlk evliliğini Saadet Hanım ile yapan Yaşar Nabi ikinci evliliğini ise 1947 yılında Belma Hanım ile gerçekleştirir. Bu evlilikten Ekin ve Filiz adlarını verdiği iki kızı olmuştur. 1928 yılında altı arkadaşıyla kurduğu Yedi Meşale topluluğu Yaşar Nabi'nin edebiyat dünyasında tanınmasını sağlar. Topluluk sekiz ay sonra dağılmasına rağmen Yaşar Nabi, çeşitli dergi ve gazetelerde yazmaya devam eder. Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenimini 1929 yılında tamamlar. Ekonomik sebepler yüzünden öğrenimine devam edemeyen Yaşar Nabi, Ziraat Bankası'nın İstanbul şubesinde göreve başlar. 1933'te Ankara'da Merkez Bankası'na girer. Bir

yıl sonra da yazar ve çevirmen olarak Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde göreve başlar. Bu görevleri yaparken bir yandan da Türk Dil Kurumu'nda çalışmaktadır. 1945'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın Klasikler Yayını için Yayın Müdürlüğü'nde müşavir olarak görevlendirilir. İki yıl bu görevi yaptıktan sonra 1946'da memuriyetten ayrılarak aynı yıl İstanbul'da Varlık Yayınevi'ni kurar. Varlık Yayınevi'ni kurduktan sonra ölümüne kadar yayıncılık görevini sürdürür. 15 Mart 1981 yılında geçirdiği bir mide kanaması nedeniyle yaşamını yitirir. (Halaçlı, 2004: 1-9)

Eserleri

Yaşar Nabi Nayır, şiirin dışında hikâye, roman ve tiyatro türlerinde de eserler kaleme almıştır. Şiirlerini, Kahramanlar (1929), Onar Mısra (1932) ve Mesafeler adlı kitaplarda toplar. Tüm şiirlerini ise 1969 yılında Kahramanlar adlı tek kitapta bir araya getirir. Romanları; Bir Kadın Yalan Söylüyor (1931) ve Âdem ile Havva (1932) adlarını taşır. Ayrıca Muzaffer Reşit takma adıyla Kahraman İzciler (1949) adlı gençlere hitap eden bir macera romanı da yazar. Hikâyelerini, Sevi Çıkmazı (1935) ve Bu da Bir Hikâyedir (1935) adlı kitaplarda bir araya getirir. Tiyatro eserleri ise Mete (1933), Beş Devir (1933), İnkılâp Çocukları (1933) ve Köyün Namusu (1933)dur. Yaşar Nabi Nayır bu eserlerinin dışında pek çok sayıda çeviri de yapmıştır. İnceleme ve denemelerini ise şu kitaplarda toplamıştır: Balkanlar ve Türklük (1936), Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri (1937), Nereye Gidiyoruz (1948), Yıllar Boyunca (1959), Atatürkçülük Nedir (1963), Atatürk Yolu (1966), Edebiyat Dünyamız (1971), Dost Mektuplar (1972), Değişen Dünyamız (1973), Çağımıza Ters Düşenler (1975) Biyografik eserleri ise Ahmet Haşim, Ömer Seyfettin, Tevfik Fikret, Moliere ve Homeros'tur. (Yüceel, 2004: 21 - 22)

Yayıncılığı

Yaşar Nabi, 1933 yılında yayımlamaya başladığı Varlık isimli dergiyi vefat ettiği 1981 yılına kadar 48 yıl boyunca çıkarır. Yaşar Nabi bu dergi dışında 1966-1969 yılları arasında 29 sayı Dünyaya Açılan Pencere Cep Dergisini çıkarır. Bunun dı-

şında 1950 yılında çok kısa bir süre de olsa Meydan isimli siyasi mizah dergisini çıkarmıştır. Ayrıca 1946 yılında kurduğu Varlık Yayınevi ile pek çok değerli kitabın edebiyatımıza kazandırılmasına da vesile olan Nayır, 1979 yılında Türk edebiyatına yaptığı büyük katkılardan dolayı Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'nü almıştır.

'Köyün Namusu' Adlı Tiyatro Eseri

Yaşar Nabi'nin makalemize konu olan 'Köyün Namusu' adlı tiyatro eseri 1933 yılında Ankara'da Hâkimiyeti Milliye Matbaası'ndan neşredilir. 3 perdeden oluşan oyun 59 sayfadır. Oyunun şahıs kadrosunu; Köyün Öğretmeni Hasan, Hasan'ın nişanlısı Emine, Emine'nin ninesi Fadime Kadın, Rıza Dayı, Köyün İmamı, Doktor Remzi Bey, Ayşe, Köyün Ağası Hızır Ağa, Cafer Ağa, Durmuş Ağa, Memiş Çocuk, Yabancı Kadın, Birinci Köylü, İkinci Köylü, Çakır, Jandarma ve Köylüler oluşturmaktadır.

Olay Örgüsü

Köyün Namusu adlı oyunda Emine köyde ninesi Fadime Kadın ile beraber yaşamaktadır. Köyün Ağası Hızır Ağa ise Emine'yi almayı kafasına koymuştur. İmam vasıtası ile Emine ve ninesi Fadime Kadın'a haber gönderir. Borçların ödenme zamanının geldiğini, zamanında ödemezlerse ninesinin hapse gireceğini söylettirir. Bu arada köyün öğretmeni Hasan ise Emine'ye Ağaya varmakta gönlünün olup olmadığını sorar, gönlü varsa engel olmayacağını belirtir. Aksi hâlde iki hafta sonra evleneceklerini ifade eder. Bir yıl bekleme düşüncesinde olduğunu, para biriktirerek daha iyi bir düğün yapmak istediğini fakat Ağanın yaptıklarını görünce bu kararı aldığını söyler. Hemen nikâh kıymak istese de şimdi eskisi gibi olmadığını kâğıtların askıya asıldığını ve on beş gün beklediğini, bu müddet biter bitmez hemen evleneceklerini ifade eder. Emine ise bu iki haftalık süreç içerisinde Ağanın kendilerine bir fenalık yapacağından endişelidir. Hasan ise Ağa ve onun işlerine uygun hareket eden imamın kurduğu düzenin değişmesi gerektiğini

belirterek bunun için mücadele edeceğini söyler. Bu sırada köye gelen Doktor Remzi, köyde cahillikten kaynaklanan manzaraları görünce Öğretmen Hasan ile dertleşmeye başlar. Her ikisi de cehalet yüzünden köylünün çektiği sıkıntılar konusunda aynı düşünmektedirler.

Doktor Remzi Bey ile sohbetine devam eden Öğretmen Hasan, Cumhuriyet rejiminin gerekliliklerinin yerine getirilmesi suretiyle halkın bu cehaletten, itimat ettiği batıl itikatlardan kurtulabileceğini ifade eder. Bunun üzerine Doktor Remzi Bey, verdiği bu mücadelede Hasan Öğretmen'e yardımcı olacağını vaat eder. Bu arada imam, Hızır Ağa'nın kafasına koyduğunu yapacağını, ona kimsenin karşı gelemeyeceğini ifade ederek Emine'yi onunla evlenmeye ikna etmeye çalışır. Söze karışan Hasan, imama iki hafta sonra Emine ile nikâhlarının olduğunu söyleyerek Emine ile fazla uğraşmamasını belirtir. Daha sonra imam, Hasan Öğretmen'i bu sevdadan vazgeçmesi için ikna etmeye çalışır. Hızır Ağa'nın Emine ile evlenmemesi durumunda bütün köylüye eziyet edeceğini, sıkıntı çıkaracağını anlatır. Hasan Öğretmen de Emine'nin Hızır Ağa ile evlenmesi durumunda imamın da kesesinin dolduracağını belirtir ve buna izin vermeyeceğini söyler. Hasan'ın Emine'den vazgeçmemesi konusundaki direncini gören imam, para ile anlaştığı bir kadını kimsenin olmadığı bir zamanda okula göndererek Hasan'ı onunla basmayı planlar. Fakat okula giden kadın, evde aç bekleyen çocukları için bunu yapmayı kabul ettiğini itiraf edince Hasan Öğretmen kadını affeder ve gönderir. İmam, köylülerden birkaç kişiyi alıp okula geldiğinde istediği manzarayı göremeyince çok şaşırır. Bunun üzerine Hasan, köylülerden kendisine inanarak imama ve Ağaya karşı birlikte hareket etmelerini ister. Onlara beraber hareket ederek bütün borçlarından kurtulmalarını vaat eder. Bir kooperatif kurmaları hâlinde Hızır Ağadan daha güçlü duruma gelebileceklerini belirtir. İmama inanmaları halinde ise uçuruma doğru sürükleneceklerini söyler ve onları Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı medeniyet ve saadet yoluna davet eder.

Akşam vakti Emine'nin tarladan dönüşü gecikince ninesi Fadime kadın endişelenmeye başlar. Bu endişelerini Rıza Dayı ile paylaşır. Geç bir saatte eve gelen Emine kendisinin bittiğini belirterek başına gelenleri anlatır. Çınaraltı denilen yerde iki adamın karşısına çıktığını kendisine haydutlar gibi saldırdıklarını ve hiçbir şey yapamadığını söyler. Kimsenin yüzüne bakamayacağını bu nedenle ölmek istediğini belirtir fakat öcünü almadan ölmek istemediğini de ifade eder. Bu arada Hasan gelir. Artık köylünün Hızır Ağaya ve onun işlerine alet olan imama muhtaç olmayacağını, daha güzel yaşayacaklarını anlatmak isterken Emine'nin kendisinden utandığını, artık yokluk nedeniyle canından bezdiğini ve ondan ayrılmak istediğini işitir. Her yerde karşısına kader kısmet gibi bu kelimelerin çıktığını söyleyen ve bu yaşadıklarına inanamayan Hasan, kendisinin köyden ayrılacağını söyler ve Emine'nin mutlu yaşamasını ister. Bu arada imam yanındaki köylüler ve jandarma ile Eminelerin evine gelir.

Emine'nin köy delikanlıları ile tarlada oynasırken görüldüğünü ve jandarmanın Emine'yi karakola götürmek üzere geldiğini belirtir. Fadime Kadın bunların bir oyun ve iftiradan ibaret olduğunu söylese de o sırada köylüler, 'köyün namusu' diye söylenmeye başlarlar ve Emine'yi almak için ilerlerler. Olayların gerçek yüzünü öğrenen Hasan, yanında Çakır adlı delikanlı ile gelir ve köylülere gerçekleri anlatır. Bu adam ile arkadaşının Hızır Ağa'nın imam aracılığıyla vaat ettiği bol bahşişlere kanaarak böyle bir oyuna alet olduklarını anlatır. Çakır'a da bunu onaylatır. Gerçek yüzü ortaya çıkan imam, benim bir şeyden haberim yok, iftira diyerek inkâr etmeye çalışsa da köylüler gerçekleri anlar. Hasan, Emine'nin kendisinin nişanlısı olduğunu, bir hafta sonra nikâhlarının kıyılacağını söyler ve kendisine gösterilen saygının ona da gösterilmesini ister. Ayrıca Hasan, bundan sonra hep birlikte Gazinin açtığı yolda yürüyerek Cumhuriyete layık insanlar olarak durmadan dinlenmeden çalışarak köylerini cennet yapacaklarını ifade eder ve oyun biter.

Şahıs Kadrosu

Oyundaki şahıs kadrosunu üç gruba ayırmamız mümkündür. Bunlardan ilk grubu, Hızır Ağa ve imam tarafından emekleri ve inançları sömürülen cahil ve yoksul köy halkı, ikinci grubu köylüleri borçlandırarak veyahut cahilliklerinden yararlanarak onların emek ve inançlarını sömüren Hızır Ağa ve köy imamı, üçüncü grubu ise köylünün cahil ve yoksul yaşama şartlarını gören ve onları bilinçlendirmeye çalışan Hasan Öğretmen ve Doktor Remzi gibi münevver kişiler oluşturur. Bu şahıslar kadrosunu şu şekilde gösterebiliriz:

Cahil / Yoksul Köy Halkı	Köylünün Emek ve İnançlarını Sömürenler	Köylüyü Aydınlatmaya Çalışan Kişiler
Fadime Kadın	Hızır Ağa	Hasan Öğretmen
Emine	Köyün İmamı	Doktor Remzi
Köylüler		

Mekân

Köyün Namusu adlı oyun 3 perdeden oluşur. Her perdenin başında dekor kısa ifadelerle belirtilmiştir. İlk perdedeki dekor şu şekilde verilir:

“Harap, fakir bir köylü odası. Üstünde koyun postu serili iki alçak tahta sedir. Köşede kara bir ocak. Tahtaları kararmış iki sandık. Duvarlarda elek, kazma, balta, çitme, soğan dizileri, kurt biber dizileri gibi şeyler asılı...” (Nayır, 1933: 5)

İkinci perdede dekor köy mektebinin muallim odası iken son perde de ise dekor ilk perdedeki fakir köy odasıdır. Oyundaki mekân isimleri açıkça belirtilmemiştir. Oyunda ismi verilen tek mekân Çınaraltı ise Emine tarafından şu şekilde ifade edilir:

“Emine: Bana kıydılar nine, bana kıydılar. Tarladan geliyordum nine, Çınaraltı’nda karşıma iki adam çıktı. Bu iki haydut hayvan gibi canavar gibi üstüme saldırdılar nine.” (Nayır, 1933: 46)

Köyün Namusu adlı oyundaki olaylar, ismi belirtilmeyen bir köyde geçmektedir. Emine ile ninesinin kaldığı köy odası ve Hasan Öğretmenin kaldığı köy mektebinin muallim odası ise dekor olarak kullanılmıştır.

Zaman

Köyün Namusu adlı oyundaki olaylar, 1928 yılında bir haftalık süreç içerisinde geçer. Oyunun başında Hasan Öğretmen ile Emine'nin konuşmalarında evlenmek için isimlerinin on beş gün askıda kalması gerektiği süreç şöyle anlatılır:

"Hasan: Ellerin ağzına kilit vurmak, Ağanın soysuzluklarının önünü almak gerek. Kabil olsaydı hemen bugün nikâhımızı yaptırmak isterdim. Ama şimdi eskisi gibi değil, on beş gün beklemek lâzım, kâğıdımız asılacak. Bu müddet biter bitmez hemen evleneceğiz... Nikâhımızı kıyacak imam değildir. Bütün köy onun adamı olsa bile gider kasabada evleniriz. Kimse kanuna karşı koyamaz. Bana sen nüfuz kâğıdını getir." (Nayır, 1933: 9)

"Emine: Ya bu iki hafta içinde Ağa bize bir fenalık ederse. Ya nikâhımızı kıydırmazsa. İmam onun adamıdır." (Nayır, 1933: 9)

Oyunun sonunda ise yaşanan olayların üzerinden bir hafta geçtiği yine Hasan'ın şu cümleleri ile anlaşılır:

"Emine benim nişanlımdır. Bir hafta sonra da karım olacak. Benden esirgemediğiniz saygıyı ona karşı da gösterin. O bundan daha fazlasına layıktır." (Nayır, 1933: 58)

Yine oyunun sonunda olayların 1928 yılı içerisinde gerçekleştiği Hasan'ın şu cümlelerinden anlaşılmaktadır:

"Hasan: Beraberce çalışmak için yemin ettiğimiz bu yerde birlik binasının temellerini atacağız. Beş yıl sonra Cumhuriyetin onuncu ve birliğimizin beşinci yıl dönümü gene burada kutlayacağımız zaman biz bu kara günleri korkulu bir rüya gibi anaçacağız." (Nayır, 1933: 58-59)

Köyün Namusu adlı oyunda Cumhuriyetin ilanının üye-

rinden beş yıl geçmesine rağmen cahil köy halkının Ağa ve imam gibi kişiler tarafından kandırılmaları anlatılır. Bu durumun değişmesi için mücadele eden Hasan Öğretmen gibi aydın görüşlü insanların çabası, bir haftalık süreç içinde köyde yaşanan gelişmeler çevresinde sunulmak istenmiştir.

İzlek / Tema

Cumhuriyet Rejiminin Yaşananlar Etrafında Köylülere Anlatılması

Yaşar Nabi Nayır, Köyün Namusu adlı oyunda bir köyde yaşananlar çevresinde cumhuriyet rejimi ve onun için yapılması gerekenler üzerinde durur. Oyunun başkişisi Hasan Öğretmen vasıtası ile birçok şey anlatılmak istenir. Hasan Öğretmen, cahilliklerin memlekete ve insanımıza birçok zarar verdiğini şu satırlarla anlatır:

“Hasan: Ah, bu cahillikleri memlekete yaptığı fenalıklar saymakla bitmez. Bir avuç toprağın, bir üfürüğün insanı iyi edeceğine, dertlere derman olacağına inanma, Emine. Bunlar çalışmadan, çabalamadan başkalarının sırtından geçinmeye alışmış olanların alın teriyle para kazananların elinden paralarını koparmak için uydurulmuş yalanlardır. İmam ninene nefes etti diye ne aldı?... Bir sineği bile yerinden kıvıldatamayacak nefesi için değil mi? Zahmetsiz, sıkıntısız göbeklerini şişirmenin yolunu nasıl bilirler bu adamlar? Fakat o parayı alırken nasıl eli titremedi, nasıl yüzü kızarmadı?” (Nayır, 1933: 10-11)

Hasan, nişanlısı Emine'ye köylerimize girmeyen doğru anlayışı anlatma çabasıdadır ve ona din bezirgânu olarak nitelendirdiği insanların sözlerine inanmaması gerektiğini ifade eder. Ülkemizde mekteplerin çoğalması ve okuyan insanların sayılarının artması hâlinde insanlarımızın gerçek dinin ne olduğunu anlayacaklarını, böylece dolandırıcı hoca ve cahil ağaların ellerinden kurtulacaklarını söyler. Memleketin okumuş, doğruyu fenadan ayırt edebilen insanların köylüyü aydınlatmaya başladıkları zaman memleketin yoksulluk, bereketsizlik, hastalık gibi unsurlardan kurtulacağını ve o andan itibaren

cahillik yüzünden ziyan olan birçok insanın kurtulacağını belirtir. Cumhuriyet'in okumuş kitlesinin köylüye düşman olmadığını ve köylere başlayan bu okumuş insan akınının hızlanacağını dile getirir:

“Hasan: Bana inanıyorsan, Emine başkalarına inanma. Ben sana yalnız doğruyu, cahil köylere giremeyen doğruyu söylüyorum. Din bezirgânlarının laflarına kulak asma. Onların ipliğinin pazara çıkacağı gün de geliyor Emine. Mektepler çoğalsın, okumamış kimse kalmasın herkes dinin ne olduğunu anlayacak, dolandırıcı hocaların, cahil ağaların elinden kurtulacak. O günü belki biz de göreceğiz Emine... Memleketin okumuş, doğruyu eğriden, iyiyi fenadan ayırt etmesini bilen çocukları köylere kadar yayılarak elbirliği ile çalışmaya, köylüyü aydınlatmaya koyulacakları zaman bu memleket kurtulacak, yoksulluk, bereketsizlik, hastalık kalmayacak. Cahillik yüzünden ziyan olan bunca insan ve bunca mal kurtulacak. Zaten cumhuriyetin özlü gençleri artık köylüye düşman değiller, artık o saltanat devrinin okumuşları gibi köylülerden tiksiniyorlar. Köylere başlayan bu okumuşlar akını gitgide hızlanacak. Hükümetimiz her şeyden önce köylüyü düşünüyor, onun için çalışıyor.” (Nayır, 1933: 11 - 12)

Hasan Öğretmen ile doktor arasında geçen diyaloglarda köylerdeki şartların yaşamak için müsait olmadığından söz edilir. Hasan Öğretmen, her ne kadar mevcut şartları iyileştirmek için uğraşsalar da yüzyılların kabuk bağlamış alışkanlıklarını ve yaşayışlarını birkaç senede düzeltmenin mümkün olmadığını ifade eder. Doktor, terakkiye iyiliğe doğru gitmenin yavaş da olsa bir fayda olduğundan söz eder. Asıl yerinde saymanın, geriye gitmenin tehlikeli olduğunu belirtir ve Hasan Öğretmen gibi münevver gençlerin her köyde bulunmadığını, bulunması hâlinde endişe edilmemesi gerektiğini vurgular.

“Doktor: Bütün köylerimizin derdi bu ev meselesi. Ne kadar gayri sıhhi şerait bu! Bu ışsızlık, bu rutubet, bu sıtmalı hava. Şehirliler böyle bir yerde iki ay yaşamaya tahammül

edemezler. Bereket versin ki köylüleri açık havada çalışmak ve midelerinin sağlamlığı muhafaza ediyor yoksa Allah göstermesin.” (Nayır, 1933: 13-14)

“Hasan: Doğru söylüyorsunuz Beyefendi. Maalesef köylerimizde yaşayış şeraitimiz çok fena. Elimizden geldiği kadar bu şeraiti iyileştirmeye çalışıyoruz. Fakat asırların tortusu olan fenalıkları öyle birkaç senede kökünden kazıyıp atmak imkânsız.” (Nayır, 1933: 14)

“Doktor: Şüphesiz. Terakkiye, iyiliğe doğru gitmek yavaşta olsa bir faydadır. Asıl yerinde saymak, gerilemek tehlikeli. Siz köy hocasımanız, değil mi? Sizin gibi münevver gençleri her köyde bulmak mümkün olsa yarın için hiç endişe etmeye mahal kalmazdı.” (Nayır, 1933: 14)

Doktor, köyde gördüğü manzaralar karşısında bütün kötülüklerin ve fenalıkların kökünün cahillığe bilgisizliğe dayandığını, bu nedenle memleketin her gün binlerce kurban verdiğini şu cümlelerle ifade eder:

“Doktor: Ya gördünüz mü işte. Erken evlenmenin akıbeti budur. On üç yaşında bir çocuk ana olmaya tahammül edebilir mi? Zavallı cahillikten doğan bu hata yüzünden belki bundan sonra ömrü oldukça evlat yüzü görmeyecek. Bütün fenalıkların kökü hep bu cahillığe dayanıyor. Bilgisizlik yüzünden her gün memleket binlerce kurban veriyor.” (Nayır, 1933: 18)

Şark felsefesinin ve asırlardır yerleşen anelerin insanların kendilerini kıymetsiz görmelerine neden olduğunu belirten doktor, bu duruma birçok köyde rastlandığını ifade eder ve bu meselenin bütün memleketin sorunu olduğunu vurgular. Kasabaların da köylerden çok farklı olmadığını dile getirir. Her meslek adamının memleketi gezerken kendi cephesinden bu durumu müşahede edebildiğini belirtir:

“Şark felsefesi asırlardan beri değişmemiş olan aneler bu insanlara kendi hayatlarının kıymetsizliği fikrini aşılmuş, kendi varlıklarını hiçe saymayı fazilet sanıyorlar. Onlara yanıldıklarını anlatmak, her şeyden evvel kendilerine bakmanın kendi

varlıklarını korumanın bir yurt borcu olduğunu öğretmek lazım. Dert biliyorum, yalnız bir köye mahsus değildir. Dert, bütün köylerimizin daha doğrusu bütün memleketindir. Çünkü kasabalarımız da köylerimizden daha iyi şeraite malik değildir. Her meslek adamı, memleketi gezerken gezdiği yerleri kendi mesleki cephesinden görmekten kendini alamıyor. Bir mimar binaların çirkinliğini fark ediyor. Bir muallim halkın cahilliğine, okuma yazma bilenlerin azlığına dikkat ediyor, bir avukat halkın hala medeni kanuna alışmadığını, hatta ondan haberdar olmadığını görüyor. Bir doktor da şüphesiz ki her şeyden evvel sıhhat işleriyle alakadar olacaktır." (Nayır, 1933: 26)

Hasan Öğretmen ise karşılaştıkları güçlüklerin çokluğundan ve kuvvetli oluşundan söz ederek köy ve kasabalarda bu güçlükleri, cahillikleri düzeltmek için uğraşanları akıntıya karşı yüzen balıklara benzetir. Bu akıntıyı ananelerin ve batıl itikatların oluşturduğundan bahseder ve örümcek ağı gibi insanların beyinlerini kaplayan bu unsurları cahil beyinlerden söküp atmanın hiç de kolay olmadığını ifade eder. Fakat bu zorluklar karşısında yılmamak gerektiğini ifade ederek akıntıya rağmen hedefine ulaşan balıkların olduğunu örnek gösterir.

"Hasan: Fakat karşılaştığımız güçlükler öyle çok ve öyle kuvvetli ki insan iradesi bazen bunlarla başa çıkamıyor. Tıpkı bir çağlayanda akıntıya karşı yüzen balıklar gibiyiz. Bu akıntı ananeler, cahil beyinleri bir örümcek ağı gibi saran batıl itikatlardır. Bu örümcek ağı o kadar derinlere kadar kaplamış ki onu cahil beyinlerden söküp atmak çok güçtür. Fakat yılmamak lazım. Çünkü akıntıya rağmen hedefine varan balıklar çoktur." (Nayır, 1933: 27)

Hasan Öğretmen'in sözlerine katılan doktor, bütün diğer olumsuzlukların kaynağı olarak gördüğü cehaletin toplumdan sökülüp atılmasının uzun zaman alacağı görüşündedir ve bunun bir günlük mesele olmadığını belirtir. Memlekette bunu başarabilmek için kendilerine bunu hedef yapacak gençlere ihtiyaç olduğunu ve bunu başarmak için çok çalışılması gerek-

tiğini ifade eder. Kendisinin de bunun için mücadele ettiğini söyler.

“Doktor: Çok doğru söylüyorsunuz. Fikirlerinize tamamen iştirak ediyorum. Bu derdi, bütün diğerlerinin kaynağı olan bu ana derdi, cehaleti söküp atmak biliyorum ki bir gün meselesi değıldir. Yıllarca, ömürlerce çalışmak icap edecektir. Memleketin bu yolda yorulmadan çalışmayı kendilerine hedef yapacak, mefkureci gençlere ihtiyacı vardır. Çalışmak lazım, çok çalışmak, didinmek lazım. Ben hayatımın en tatlı zevk ve heyecanlarını bu uğurda çalışmakta buldum Hasan Bey.” (Nayır, 1933: 27)

Hasan Öğretmen, köyüne bir sıla hasreti veya hatıraları için dönmediğini, cahillikleri yüzünden hak ettikleri insanca yaşamı göremeyen köylülere bir ışık, bir kılavuz olma arzusu ile döndüğünü, bu yolda her ne kadar güçlükler çekse, canı acısa da yolundan dönmeyeceğini belirtir. Sözlerinin devamında ise batıl itikatların çokluğundan şikâyet eder. Bunları sayısız başı olan bir ejdere benzetir ve bunların birini engellediği vakit bir diğerinin ortaya çıktığını söyler. Bunları köyde kumanda eden kişinin ise imam olduğunu dile getirir. İmamın Hızır Ağa'nın sağ kolu olduğunu, köydeki batıl itikatları beslemenin menfaatleri icabı olduğunu belirtir. Kendisine karşı kullanabileceği tek silahın bu olduğunu, kendisinin ise Cumhuriyet rejimine dayanan icraatlara vücut vermek istediğini vurgular. Mücadelenin çok zor olduğunu fakat kendisinin başaracağından emin olarak çalıştığını ifade eder:

“Hasan: Ben köyüme bir sıla derdi ile eski güzel hatıralarımın cazibesıyla dönmedim. Beni geriye çeken fena hatıralarımdı. Orada doğruyu, iyiyi, eğri ve kötüden ayırt edemedikleri için ızdırıp çeken, insanca yaşamaya layık oldukları halde cahillikleri yüzünden insanlığın bütün imtiyazlarından mahrum yaşayan birçok benzerlerim olduğunu düşündüm. Onlar için bir ışık, bir kılavuz olmak arzusu ile köye döndüm. Çektiğim güçlükler, yolumda beni yaralayan dikenler henüz içimi yıldırmadı, imanımı eksiltmedi ve eksiltmeyecek de! Yalnız batıl

itikatlar o kadar çok ki! Bu sayısız başlı ejderin bir başını kopardığınız zaman yüzlerce başı daha karşınızda dehşetle sırtıyor. Bu ejderi burada kumanda eden de köyün imamıdır. O, bütün bu civarı kasıp kavuran eski derebeylik ruhunu heyulası halinde yaşayan Hızır Ağanın sağ koludur. Halkın batıl itikatlarını beslemek onun menfaati icabıdır. Çünkü bu bana karşı kullanabileceği yegâne silahtır. Çünkü bilir ki ben icraatımda Cumhuriyet rejimine dayanıyorum. Oysa ölmüş bir devrin müstehasesi halinde ortada dolaşiyor. Mücadele çok çetindir ve devam ediyor. Fakat muvaffakiyetimden emin olarak çalışıyorum.”(Nayır, 1933: 27-28)

Hasan'ı dinleyen doktor da yaptığı mücadele de ona yardımcı olacağını vaat eder. Davasının kendi davası olduğunu, aynı dert ile mücadele ettiklerini ifade eder. Verdikleri mücadeleden yılmayacaklarını, dönmeyeceklerini belirtir:

“Doktor: Yaptığınız mücadelede size bir yardımcı olarak çalışmayı vaat ediyorum. Davanız benim davamdır. Aynı derdin karşısında birleşmiş fikir arkadaşlarıyız. Yılmamak ve dönmemek buyruğumuz olacaktır. Söz mü?” (Nayır, 1933: 28)

Her ikisi de cumhuriyet rejiminin ideallerini gerçekleştirmenin gençler eliyle olacağını bilincindedir:

“Rejimin idealini tahakkuk ettirmek onun gençler ordusuna düşer.” (Nayır, 1933: 30)

Hasan Öğretmen, köylüye seslenerek kendi sözünü dinlemelerini ister. Onlara, Hızır Ağa ile imama karşı birlikte mücadele etmelerini teklif eder. Tek tek kaldıkları vakit hepsinin ağanın kurbanları olacağını anlatmaya çalışır. Onlara bütün borçlarından kurtulacaklarını vaat eder. İmamın gittiği yolun onları uçuruma sürükleyeceğini belirtir. Cumhuriyetin her şeyden yüksek olduğunu ve yıllardır çektikleri eziyetleri bitireceğini anlatmaya çalışır, söylediklerini düşünmelerini, kendisinin onları Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı medeniyet ve mutluluk yolundan götürmek istediğini ifade eder:

“Hasan: Benimle olmayı, benim sözümü dinlemeyi vade-

din. Sizinle birlikte olalım. Hızır Ağa ile imama karşı birlikte savaşalım. Tek tek kaldıkça birbirinizin aleyhinde çalıştıkça hepiniz birer birer ağanın kurbanları olacaksınız. Ben sizi bütün borçlarınızdan kurtarmayı vadediyorum. İmamın gittiği yol sizi uçuruma götürür... Ben, Anadolu'yu yeni baştan yapmaya, size asırlardan beri çektiğiniz eziyetleri unutturmaya çalışan Cumhuriyet'in her şeyden yüksek olduğunu söylüyorum. Sizin de aklınız var düşünün... Beni sizi Gazinin açtığı medeniyet ve saadet yolundan götürmek istiyorum." (Nayır, 1933: 42- 43)

Rıza Dayı ise Emine eve gelmediği için endişelenen Fadime Kadına eski devirlerin geride kaldığını, Cumhuriyet'in birçok şeyi değiştirdiğini şu cümlelerle anlatmaya çalışır:

"Rıza Dayı: O devir çoktan geçti, kadınım. Şimdi Cumhuriyet. Eskiden her şey olurdu. Eşkiyadan zorbalardan evimizde bir lokma rahat ekmek yiyemezdik. Şimdi jandarmalar hepsinin köküne kibrit suyu döktü. Artık zorbalık para etmiyor." (Nayır, 1933: 45)

Hasan ise Emine'ye köylünün cahilliğiyle saflığıyla oynayanların, bunları kendi menfaatlerine alet yapmaya çalışanların artık eskisi gibi köylüyü kandırıp aldatamayacağını söyler. Köyün işbirliği yaparak ağanın parasına muhtaç olmayacağını, Hızır Ağa ile imamın gırtlığını doyurmak için çalışmayacaklarını belirtir:

"Hasan: Onları içinde bunaldıkları karanlıktan çıkarıp ışığa aydınlığa ulaştırdım. Bu ışık gözlerini kamaştırdı, şaşırdılar. Fakat hayran kaldılar. Köylünün cahilliğiyle saflığıyla oynayanlar, bu cahilliği, bu saflığı kendi menfaatlerine alet yapmaya çalışanlar artık onları eskisi gibi kolaylıkla aldatamayacaklar. Her zaman karşılarında beni bulacaklar. Bugün köyde zorba Hızır Ağa ile onun aleti olan imama karşı koyacak bir kuvvetin temeli kuruldu. Artık köylüyü teker teker yakalayarak kaz gibi yolamayacaklar, hepsini birleşmiş bulacaklar. Köyün işbirliği ağanın parasına muhtaç olmayacak, herkese lazım olan şeyleri dağıtacak. Artık vergilerimizi veremediğimiz için malımızın mülkümüzün zapt edildiğini görmeyecek, artık aç kalmamak

için Ağanın yüzde yüz faizli senetlerini imza etmeyeceğiz. Artık kendi çöplüğümüzde keyfimizin istediği gibi öteceğiz. Hızır Ağa ile imamın gırtlığını doyurmak için köleler gibi çalışmaya çağız." (Nayır, 1933: 49)

Oyunun sonunda ise Hızır Ağa ile imamın Emine'ye kurdukları oyunu ortaya çıkararak köylülerin gerçekleri görmesini sağlayan Hasan Öğretmen, yeni bir kafa ile çalışacaklarını belirtir. Beş yıl sonra Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlanırken bugünleri rüya gibi anacaklarını, Gazinin kurduğu Cumhuriyete layık insanlar olduklarını ispat etmek için durmadan dinlenmeden çalışacaklarını, köylerini cennet yapacaklarını şu cümlelerle ifade eder:

"Hasan: Öyle ise size kurtuluşu kutlularım. Yeni bir kafa ile çalışacağız. Köyümüz cennet olacak. Beraberce çalışmak için yemin ettiğimiz bu yerde Birlik binasının temellerini atacağız. Beş yıl sonra Cumhuriyetin onuncu ve birliğimizin beşinci yıl dönümünü gene burada kutlayacağımız zaman biz kara günleri korkulu bir rüya gibi anacağız. Gazinin kurduğu Cumhuriyete layık insanlar olduğumuzu ispat etmek için artık durmak bilmeden çalışacağız. Köyümüzü cennet yapmadan dinlenmek bize haram olsun." (Nayır, 1933: 58-59)

Oyunda Cumhuriyet rejiminin gerekliliği için köylülerin öğretmen vasıtasıyla bilinçlendirilme süreci anlatılmaya çalışılmıştır. Köylerdeki ağa, imam ve muhtarların kendi menfaatleri için yıllarca köylülerin emeklerini, inançlarını sömürmeleri eleştirilmiştir. Rauf Mutluay, bu dönemde yazılmış oyunların ortak karakteristiğini şöyle ifade eder: "1933-1935 yılları arasında yazılan ülkücü oyunlar Atatürk devrimlerini halka benimsetmeyi amaç edinmiş olan oyunlardır. Bu ülkülerin hepsi birden yarının mutlu gelişmiş Türkiye'sinde gerçekleşecektir." (Mutluay, 1973: 660) Oyundaki tema; Cumhuriyet rejiminin gereklilik ve kazanımlarının öğretmen, doktor gibi kişiler aracılığıyla cahil köy halkına anlatılması ve onların daha rahat şartlarda yaşamalarının amaçlanması söz grubu ile ifade edilebilir.

Sonuç

Yaşar Nabi Nayır'ın 1933 yılında yayımlanan Köyün Namusu adlı oyunu 1928 yılında bir köyde yaşananlar üzerine kurgulanmıştır. "Öğretmen-imam karşılaştırmasını farklı cepheden ele alan Yaşar Nabi'nin Köyün Namusu adlı oyununda, kanunları hiçe sayan köyün zorba ağası ile onun her dediğini yapan imamın karşısına Cumhuriyetin bir değer olduğuna inanan Atatürkcülüğü benimsemiş Öğretmen Hasan çıkarılır. Oyunda Cumhuriyet rejiminin faziletleri ile Cumhuriyetin bireylere sağladığı haklara vurgu yapılır. Eserde Cumhuriyet öncesi yaşantı anlatılarak bilimle taassubun karşılaştırılmasına yer verilir. Öğretmen Hasan kendini yeniliğin temsilcisi olarak görür. Amacı köylüyü de bu yeni hayatla yüz yüze getirmektir." (Şengül, 2008: 305-306) Hasan Öğretmen ve nişanlısı Emine etrafında gelişen olayların anlatıldığı oyunda Nayır, köydeki egemen güçler ve onlara yakın tiplerin cahil köy halkı üzerindeki etkileri vasıtasıyla köylerimizdeki geri kalmışlığın sebeplerini irdeler. Cumhuriyet dönemindeki birçok oyunda "Köydeki ağalar ve onlarla işbirliği yapan muhtar ve din adamları köylerdeki trajedinin baş sorumlusu olarak gösterilirler. Anadolu'nun kalkınamamasının ve köy halkının geri kalmasının müsebbibi olan bu egemen güçler ve uşakları pek çok piyesin omurgasını oluştururlar." (Töre, 2009: 2317)

Bu oyunda da Hızır Ağa ve köyün imamı, trajedinin baş müsebbibi durumundadırlar. Hızır Ağa'nın ninesi ile yaşayan yoksul Emine ile evlenmek istemesi, imamın bunun için köy öğretmeni Hasan'a ve Emine'ye çeşitli tuzaklar kurması, iftiralar atması, bütün köy halkını kendisine borçlandıran Hızır Ağa'nın kendi istekleri gerçekleşmediği vakit bu durumu yoksul köylülere karşı bir tehdit unsuru olarak kullanması, köylüye senetler imzalatılarak onları borçlandırması, imamın köylünün dini inançlarını kullanarak ve onların cehaletinden yararlanarak batıl itikatlar vasıtasıyla onların parasını alması gibi unsurlar oyununu kurgusunu oluşturmuştur. Nayır, köy öğretmeni Hasan ve köye gelen Doktor Remzi aracılığıyla Cumhuriyet reji-

minin kazanımlarını cahil köy halkına anlatmayı amaçlamıştır. Oyun, köylülerin Hızır Ağa'nın ve köyün imamının kendi menfaatleri için yaptıklarını anlamaları neticesi köylerini kaldırmak için Hasan Öğretmenin söylediklerini yapmaya ve hep birlikte hareket etmeye karar vermeleriyle biter. Böylece cahil köy halkının Cumhuriyet rejiminin gerekliliklerini yerine getirdiklerinde mutlu olacaklarına ve kendi haklarını elde edeceklerine inanmaları sağlanmıştır.

Kaynaklar

- Asilyazıcı, Hayati (2010) *Yaşar Nabi Nayır'ın Tiyatroya Bakışı Üzerine*, Yaşar Nabi Nayır ve Varlık Dergisi, Editörler: Filiz Nayır Deniztekin, Enver Ercan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Halaçlı, Dilek (2004) *Yaşar Nabi Nayır'ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale
- Mutluay, Rauf (1973) *50 Yıllık Türk Edebiyatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Nayır, Nabi Yaşar (1933) *Köyün Namusu*, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara
- Şengül, Abdullah (2008) *Cumhuriyet Döneminde Tarihi Tiyatro*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Töre, Enver (2009) *Türk Tiyatrosunun Kaynakları*, Turkish Studies, Volume 4/ 1-II, 2181-2348
- Yüceel, Nesrin (2004) *Yaşar Nabi Nayır Hayatı – Sanatı – Eserleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara